

PODÍL HODOVÉ CHASY NA KULTURNÍM A SPOLEČENSKÉM ŽIVOTĚ UHERSKOHRADIŠŤSKA

Ludmila Tarcalová, Uherské Hradiště

Společenství mladých, jež se sdružují v jednotlivých obcích v menším či větším počtu, tvoří mladá hodová chasa, která má v obci stále důležité postavení a je současným nositelem tradice. Navazuje na své předchůdce a spolu s dalšími složkami či folklorními soubory se v současnosti podílí na většině kulturních, společenských a zvykoslovných akcích.

Na kulturním životě v obcích na Uherskohradištsku se podílejí různé společenské složky, prezentující lidovou kulturu na různých úrovních. V posledních letech se v některých obcích formují nová seskupení mužů a žen jako mužské a ženské pěvecké sbory, old stars folklorních souborů, hudební tělesa produkující lidovou hudbu apod., která se účastní různých kulturních akcí. Značnou část však zaštiťuje mládež z obce, jež se sdružuje v hodovou chasu složenou ze svobodných chlapců a děvčat. V mnoha obcích s chasou spolupracují i někteří mladí ženáci, jinde různé společenské složky, které se zúčastňují aktivit pořádaných chasou. Součástí místní chasy je i věková kategorie osmnáctiletých, která samostatně participuje na některých výročních obyčejích.¹ Nakolik se podílí hodová chasa na kulturním a společenském životě v rámci místní komunity obce, jsme zjišťovali na základě dotazníků zaslaných všem obcím na Uherskohradištsku, kde tu méně, tu více chasa v obci pracuje.

Hodová chasa

Venkovská chasa se v období dvacátých let 20. století skládala z mužů většinou ze zemědělských rodin, ke kterým se přidávali příslušníci služebných profesí. V jednotlivých obdobích byla fungující sociální skupinou podílející se na životě v obci.² Původně hodovou chasu tvořili jen svobodní chlapci; jen ta děvčata, která plnila funkci stárek, se zúčastňovala hodové obchůzky s chlapci, v některých obcích ještě po druhé třetině 20. století (Huštěnovice).³ V druhé polovině 20. století chodily stárkovské dvojice při hodové obchůzce v páru. V čele mládeže stál stárek se svými dvěma nebo jedním pomocníkem.

Dočasné meziválečné přerušení slavnosti hodů navázalo kontinuálně na zažitou tradici a po druhé světové válce byly hody konány v režii místních spolků; mládež během roku participovala na řadě dalších obyčejových obchůzek. V padesátých a hlavně v šedesátých letech 20. století se v řadě obcí slavnost hodů obnovila díky vznikajícím slováckým krúžkům, později folklorním souborům. Od tohoto období také všechny organizační záležitosti týkající se hodů začala organizovat *hodová chasa*, tu méně, tu více s podporou dalších složek v obci. Činnost chasy je především spojována s obdobím hodů a také právě při příležitosti hodů se utváří hodová chasa.

K svobodné chase děvčat a chlapců se v mnohých obcích, nejen v době hodů, přidružují i mladí ženatí muži i mladé vdané ženy (Kněžpole, Mařatice, Spytihněv, Staré Město, Topolná, Velehrad).⁴ Je-li chasy málo, hlavně v případech menších obcí, přicházejí jí početně podpořit kamarádi a kamarádky z jiných obcí, kteří se zapojují do hodové obchůzky a zúčastní se večerní taneční zábavy (Břestek, Zlámánek).

Součástí hodové chasy jsou také osmnáctiletí chlapci, původně odvedenci, a stejně stará děvčata, jež výhradně participují na některých zvycích v obci.⁵ Většina z nich jsou členy

hodové chasy. V době, kdy se ještě chodilo k odvodům (povinná vojenská služba skončila v roce 2004), odvedenci měli svá privilegia – organizovali odvedenecké taneční zábavy, na fašank chodívali za maškary a výtěžek z občůzky si nechávali. Odvedenci pořádali stavění máje, který hlídali celý květen, jízdu králů a štěpánskou taneční zábavu.

Chasa v obcích začíná aktivně pracovat asi tři měsíce před hody, vede ji někdo starší, obvykle ten, který ukončil své působení v chase. Vedení předává některému dalšímu z mladší generace. Nacvičuje s chasou drobné taneční choreografie pro večerní hodovou zábavu. Chasa si váží rad zkušenějších a ctí jejich starší kamarády (Zlechov).

V některých obcích se chasa během roku již neschází, až zase před hody v příštím roce (Buchlovice, Jankovice, Kudlovice), anebo jen její část při různých příležitostech (Boršice, Babice, Březolupy, Částkov, Jalubí, Jarošov, Kněžpole, Kostelany nad Moravou, Medlovice, Míkovice, Mistřice, Ořechov, Ostrožská Lhota). Aktivní část chasy, *zdravé jádro*, se pravidelně setkává jen k podebatování v hospodě *U Pučalíka* (Mařatice) nebo občas zajde *na pivo* (Popovice). Častěji je chasa propojena s dalšími fungujícími organizacemi, např. sborem dobrovolných hasičů, křesťanskou mládeží apod.

Stárci v čele chasy

V chase měl vždy výsostně postavení stárek. Do čela chasy se v první polovině 20. století dostával volbou. K jeho zvolení sehrálo důležitou úlohu sociální postavení rodiny, ze které stárek pocházel. Byl volen na svátek sv. Štěpána nebo o fašanku a svoji funkci vykonával po celý rok. Především zastupoval chasu, měl na starosti pořádek na tanečních zábavách, vedl chasu při různých akcích během roku. Největší zodpovědnost měl však v období hodů. Od druhé poloviny 20. století obvykle pořadatelé vytypovali stárky a záleželo na rodičích, zda své děti nechali jmenovat do této funkce. V šedesátých letech vycházeli stárci především z řad členů folklorních souborů nebo krůžků. Starším stárkem se obvykle stal ten, který šel v minulém roce za mladšího stárka (Staré Město, Kunovice). Takto k volbě stárků přistupují v některých obcích dodnes, kdy chlapec je první rok podstárek a další rok stárek. Tak bylo a je zajištěno *stárkování* na další roky. Podstárek nemusí být člen chasy. Většinou je osloven některý z chlapců, který se zajímá o folklor a má odpovídající věk (Ořechov).

V současnosti si chasa jen v některých obcích volí své stárky (Polešovice), neboť přijetí funkce stárků hodně záleží na finančních možnostech jednotlivých rodin; funkce stárka a stárky zůstává prestižní záležitostí. V čele chasy chlapců a děvčat je stárek, který má svoji pevnou úlohu v průběhu hodů, především dobře zajistit celý průběh hodů a jejich dozvuky. Je-li stárek aktivní, může se starat o chasu celý rok (Jarošov, Ostrožská Nová Ves, Popovice), např. po dva roky opatruje pouzdro na hodovou právní listinu (Ostrožská Lhota), organizuje fašank, vede fašankovou a mikulášskou občůzku (Bílovice, Březolupy, Jarošov, Kostelany nad Moravou), je v čele řady akcí v obci. Svoji stárkovskou funkci obvykle potvrzuje stárkovský pár v čele průvodu o Slovákých slavnostech vína v Uherském Hradišti (Jarošov, Mařatice).

Stárci nejčastěji vycházejí z řad chasy (Bílovice, Nedachlebice, Nedakonice, Uherský Ostroh, Topolná, Svárov). Chasa osloví vytipovaný pár a funkci stárků jim nabídne (Buchlovice, Míkovice, Ostrožská Lhota, Ostrožská Nová Ves, Polešovice, Tupesy, Uherský Ostroh). Když chlapec a děvče mají o funkci zájem (Babice, Částkov), požádá chasu o souhlas (Březolupy, Spytihněv, Zlámanec) a tím se ujmou organizování hodů a předhodových zkoušek (Bílovice, Zlechov). Jsou i případy, kdy sami chlapci či děvčata o funkci stárků požádají (Boršice, Kostelany nad Moravou, Mařatice, Sady, Topolná, Velehrad, Zlechov). Většina obcí se potýká s nedostatkem adeptů na funkci stárků; vždy záleží na dobrovolnosti (Březolupy, Částkov,

Jalubí, Jarošov, Kněžpole, Kudlovice, Kunovice, Mistřice, Traplice). Pokud chce obec mít stárky, pak se zapojují do hledání či přemlouvání vytipované stárkovské dvojice zástupci obce, organizátoři hodů či folklorního souboru, často s pomocí finanční podpory obce (Boršice, Jankovice, Kudlovice, Kunovice, Medlovice, Popovice, Spytihněv, Staré Město, Tupešy, Traplice, Velehrad, Věsky). Stává se, že loňští stárci si musí sehnat stárky na další rok, a to většinou někoho z místní chasy. Pokud je neseženou, stárkují znovu a tito loňští stárci musí zajistit vše k hodové taneční zábavě – tombolu, vstupenky, muziku a obsluhu do šenku i šatny. Taneční pásmo si tančí z loňského roku. Někdy osloví i přespolní kamarády či kamarádky (Huštěnovice). I členové chasy se chodí ptát rodičů vytipované stárkovské dvojice, zda jim dovolí *jít za stárky* (Mařatice, Nedachlebice, Svárov). Především v malých obcích je s výběrem stárků problém, neboť se dodržuje pravidlo *starším stárkem* či *stárkou jen jednou* (Míkovice, Polešovice). V jiných obcích se toto pravidlo nedodržuje, může stárkovat několikrát (Huštěnovice). Mnohdy je stárek místní, ale stárka je z jiné obce, neboť je jeho partnerka anebo naopak. Tak je to i s mladším stárkem a stárkou; často jsou členy souboru, ale nejsou z dané obce; jdou se svojí tanečnicí či tanečníkem ze souboru. I když se nepodaří získat stárky, pak obřadní hodová občůzka probíhá jako obvykle, popř. jeden pár nese malé právo a mluví za celou chasu (žádá o povolení hodů u starosty obce).

Chasa jako spolek

V řadě obcí je hodová chasa pevnou složkou, jejímž posláním je pořádat a obnovovat kulturní akce zaměřené na lidové tradice. V obci je v době od začátku organizování hodů, asi tři měsíce před hody, toto uskupení všeobecně respektováno a privilegováno, týká se to různých požadavků a dohod. Do organizování nikdo nezasahuje, řídí se mnohdy svými stanovami (Sady), avšak respektují i spoustu zděděných pravidel; jen stárek má vždy poslední slovo a může pro daný rok vytvářet nová pravidla. Ta se obvykle odvíjí od současné generace chasy. Je možné případně i staré zrušit, nikdy však nejde o nic zásadního, nebo vytvořit nové, např. vytyčení nové trasy hodové občůzky, zrušení nedělní večerní zábavy, vykupování práv od bývalých stárků či předávání povinností a práv nově zvoleným stárkům *při zapalování hodů* (Babice, Bílovice, Popovice, Spytihněv, Topolná).

Chasa navazuje na zažitá a časem prověřená hodové prvky, např. pevný termín konání hodů, přípravu máje, jeho zdobení, stavění májek u stárka a stárky (Březolupy, Ostrožská Nová Ves, nově Polešovice, Uherský Ostroh), zajištění chvojí, zdobení domů stárků a kulturního domu, popř. obecního úřadu, den před hody společně vážou turecké šátky apod. K hodům učí nové členy chasy písničky a tance z okolí Uherského Hradiště, radí s oblečením pro jednotlivé hodové dny (Mařatice). Hodovým privilegiem chasy je hodovat do rána druhého dne (Velehrad) nebo do úterý (Spytihněv).

Místní chasa bývá samostatným spolkem anebo sdružením (Častkovjan z.s., Derfla klub z.s., Topolská chasa, Občanské sdružení Věsky, Občanské sdružení Kněžpolská chasa, Spolek pro udržování tradic Slunéčko Popovice a další). Má své stanovy, podle kterých by se měl spolek řídit. Avšak tance k hodům učí nejzkušenější tanečník z aktuálních členů. Jinde se najdou ochotní jedinci, kteří se starají o účetnictví spolku, jindy vysloužilý člen chasy pomáhá po stránce ekonomicko-právní a komunikuje s kulturní komisí obce či města (Mařatice, Sady, Staré Město). Někde organizování hodů a dalších kulturních akcí chasa konzultuje s městským úřadem (Kunovice). Obecní úřady je obvykle podpoří finančním darem (Částkov, Huštěnovice, Spytihněv a další), proto chasa často vychází vstříc požadavkům obce, neboť je často spolupořadatelem (Polešovice, Uherský Ostroh). Velkým pomocníkem při organizování hodů jsou rodiny účastníků hodové občůzky, především stárků.

Základem spolkových stanov je několik základních článků. Kromě názvu a sídla spolku je charakterizován jako dobrovolný svazek občanů pro podporu kulturní činnosti a dodržování tradic v místě. Účelem spolku je podpora kulturní činnosti, dodržování místních tradic a práce s mládeží formou pořádání kulturně společenských akcí a výukou lidového tance a zpěvu. Ve stanovách je uvedeno, kdo se může stát členem spolku a čím členství zaniká. Nejvyšším orgánem spolku je členská schůze chasy. Členové musí mít přehled o hospodáření spolku a spolek musí být registrován ve spolkovém rejstříku (Sady).

Chasa a soubory

V mnohých obcích je činnost chasy silně podporována folklorním souborem pracující v místě, anebo jehož členy jsou mladí pocházející z obce; část chasy prošla souborovou činností, anebo je dosud členem některého z nich (FS Pentla Boršice, FS Háječek Ostrožská Lhota, FS Včelaran Topolná, FS Kalina Babice, M studio Buchlovice, FS Kunovjan Kunovice, FS Dolina Staré Město, FS Cifra Uherské Hradiště, FS Míkovjan Míkovice, FS Botík Březolupy, FS Handrlák Kunovice, FS Lintava Kunovice, FS Ostrožan II Uherský Ostroh). V některých obcích hodová chasa kooperuje s dalšími místními složkami – jarošovští dobrovolní hasiči, Jarošovský občanský spolek, v Ostrožské Lhotě FS Háječek za podpory obce Ostrožská Lhota a zdejších sportovních klubů, ve Starém Městě soubor Dolina a křesťanská mládež apod. Tito členové chasy pak nemají více příležitostí se spolu sejít. Tím, že je většina hodové chasy součástí různých souborů, není soudržná a jejich činnost se hodně třští (Kunovice). Každý spolek se schází zvlášť, jen před hody tvoří jednotnou složku (Staré Město). Soubory v obcích se podílejí na řadě akcí, především besedy u cimbálu o masopustním pondělí či sobotě, velikonoční či štěpánskou besedu u cimbálu, vánoční koledování, zpívání svíce, zatahování či převážení výbavy člena souboru, který byl také v chase apod. (Staré Město – Dolina, Kunovice – Kunovjan, Ostrožská Lhota – Háječek). V mnoha obcích se pořádají setkání souborů, kde v řadě z nich jsou zastoupeni i členové chasy (Setkání u hrušky, Popovice; Setkání pod lipou, Topolná). Organizování hodů mnohdy zajišťuje soubor, neboť převážnou část tvoří právě základ hodové chasy (Boršice, Kunovice, Staré Město).

Činnost hodové chasy dnes

Činnost hodové chasy se vesměs zaměřuje jen na pořádání hodů, především na přípravu, organizaci hodů a nácivku lidových tanců a písní. Tam, kde je soudržnost chasy větší, schází se společně během roku třeba jen její menší část. Právě tato pevná skupina *fandů* má velký podíl na udržování tradic v obci. Účastní se občůzky o masopustu, Velikonocích, stavění máje, dožínkách, poutích, vinobraní, hodech, vánočních občůzkách a řadě dalších jak rodinných, tak společenských akcí.

Masopust

Chasa se zapojuje do masopustních občůzek, i když je pořadatelem jiná společenská složka v obci – folklorní soubor, hasiči nebo jiný spolek (Bílovice, Boršice, Březolupy, Buchlovice, Částkov, Huštěnovice, Jankovice, Jarošov, Kněžpole, Kostelany nad Moravou, Kunovice, Mařatice, Medlovice, Míkovice, Místřice, Modrá, Nedakonice, Osvětimany, Ostrožská Lhota, Ostrožská Nová Ves, Ořechov, Polešovice, Popovice, Sady, Spytihněv, Staré Město, Svárov, Tupesy, Traplice, Topolná, Vésky, Zlechov, Zlámanec). V Kostelanech nad Moravou chodí oba stárci v čele masopustního průvodu v kroji se svými stárkovskými insigniemi –

šavlemi. V řadě obcí jsou chlapci oblečení v kroji a tančí tanec *podšable* (Bílovice, Boršice, Březolupy, Hluk, Kněžpole, Kudlovice, Kunovice, Míkovice, Polešovice, Popovice, Sady, Staré Město, Traplice). Tradiční akcí chasy je pořádání vlastní masopustní taneční zábavy v sobotu nebo v úterý před Popelčiní středou (Bílovice, Jalubí, Ostrožská Nová Ves) či besedy u cimbálu s *pochováváním basy* (Staré Město).

Chasa se souborem Pentla při masopustní obchůzce. Boršice 2014. Foto L. Tarcalová.

V době masopustu se mnohdy mládež podílí na akcích obce; na krojovém plese předtančují *Moravskou* či *Českou besedu*, kterou pořádá jiná složka v obci nebo sama obec (Nedakonice, Spytihněv), nebo vystupují s naučenými choreografiemi tanců z hodové zábavy (Boršice); někdy chasa pořádá krojový ples (Babice, Bílovice, Popovice, Traplice), někde mívá předem dané téma, např. maškarní ples (Zlechov). Pokus samostatně pořádat vlastní taneční zábavu pro malý zájem selhal (Sady).

Velikonoce

Ke konci postní doby odehrává chasa a křesťanská mládež lidovou hru o umučení Ježíše Krista, obvykle při některé z páteční či nedělní pobožnosti křížové cesty (Uherské Hradiště, Staré Město). O Velikonočním pondělí chodí chlapecká část chasy *vyšlahat* děvčata z chasy (Březolupy, Jalubí, Jarošov, Kněžpole, Kunovice, Mařatice, Medlovice, Míkovice, Mistřice, Ořechov, Popovice, Sady, Spytihněv, Staré Město, Svárov, Tupešy, Traplice, Topolná, Velehrad, Zlámánek).

Chlapci ze Starého Města a Kunovic s velikonočními žilami na Slavnostech vína a otevřených památek. Uherské Hradiště 2010. Foto L. Chvalkovský.

Chasa osmnáctiletých při stavění máje. Mistrice 2016. Foto L. Tarcalová.

Obchází domy děvčat ze souboru i z chasy s velkou žílou, někteří oblečení v kroji (Polešovice). Tradici dodržuje především souborová část mužská; jezdí na vozech s koňským spřežením nebo v několika osobních autech (Spytihněv, Staré Město, Kunovice, Ostrožská Lhota). Chasa z Mařatic pořádá *Papučovou* zábavu před Ponděním velikonočním. Mládež se podílí i na velikonočním jarmarku (Ořechov). O Velikonocích bývá za osmnáctileté sloužena *hrubá mše*, ke které většina z nich obléká kroj (Boršice, Jarošov).

Stavění máje

Stavění, stejně jako jeho hlídání a kácení je záležitost pouze chasy (Buchlovice, Kněžpole, Kunovice, Mařatice, Medlovice, Míkovice, Ostrožská Lhota, Popovice, Svárov, Topolná, Uherský Ostroh), nebo jenom stárků (Spytihněv). V některých obcích staví máj hasiči nebo jiné místní složky (Boršice, Jarošov, Staré Město, Velehrad). Chasa se podílí hlavně na stavění hodové máje (Ostrožská Nová Ves) a malých májek před domy stárkám a podstárkám (Březolupy, Polešovice). Stavět máj je v Misticích záležitostí osmnáctiletých, kteří si volí májovou stárku a obřadně staví máj. Podobný zvyk se na Uherskohradištsku zachoval jen zde. V rámci tradičních zvykoslovných programů staví máj v Muzeu v přírodě – Parku Rochus chasa z Mařatic.

Dožínky

Pokud se konají dožínkové slavnosti, pak se jich zúčastňují i mladí z hodové chasy (Jalubí, Míkovice, Ostrožská Lhota, Zlechov). „*Dělat dožínky jsme s chasou vymysleli proto, že jsme tady dobrá parta a baví nás obnovovat život na dědině. Dříve se tady dělaly jenom hody, ale*

Chasa se svými atributy při slavnosti dožíněk. Kněžpole 2016. Foto L. Tarcalová.

za nás se daly dohromady fašanky, babské hody, stavění máje. U dožíněk nám šlo o symbolické uzavření koloběhu celého hospodářského roku, ale také o to, aby děti i rodiče viděli, jak se dožínky tenkrát dělaly.“ (Kněžpole.)⁶ Hlavními obřadníky jsou dožínkoví stárci a hospodář s hospodyní, jimiž jsou vždy dospělí, starší lidé. Chasa se podílí na celé slavnosti (Jalubí, Kněžpole). V některých obcích se konají dožínkové mše na poděkování za úrodu, kdy jeden pár z chasy, oblečený v slavnostním kroji, přináší dary (Mikovice, Spytihněv, Staré Město). V období fungování jednotných zemědělských družstev se v padesátých a šedesátých letech 20. století pořádaly dožínky častěji, kterých se zúčastňovala chasa a začínající slovácké krůžky (Staré Město, Kunovice).

Poutě

Poutě k svatému Rochu (16. května) na Rochus, na kopec nad Uherským Hradištěm, pořádá každoročně jarošovská chasa spolu s hasiči. Připraví nejen prostředí k hodové mši, která se koná před kaplí, ale i občerstvení po mši (Jarošov). Hody spolu s poutí ve svátek Panny Marie Královny (22. srpna) organizuje a slaví také hodová chasa z Janovic. Chasa, jindy členové souboru Háječků, se zúčastňuje poutě ke sv. Antoníčku nad Blatnicí (13. června), oblečená v kroji (Ostrožská Lhota); někdy se zúčastňuje ještě

Chasa z Uherskoostrožska na poutní cestě na sv. Antonínek nad Blatnicí, 2010. Foto L. Tarcalová.

stará chasa, neboť v tuto dobu se ještě loňská chasa nerozpada a nová se teprve tvoří. Mladí z chasy se účastní i poutní mše v kostele Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna) ve Spytihněvi a následného zahradního posezení; avšak neoblékají kroj (Spytihněv). Velehradská chasa již z titulu místa bydliště se zúčastňuje velehradské pouti o svátku sv. Cyrila a Metoděje (5. července), avšak ne jako celek, ale jednotlivě (Velehrad).

Slavnosti vína

Většina mladých z chasy anebo těch, kteří mají možnost se obléct k této akci do kroje, se zúčastňuje průvodu o Slováckých slavnostech vína a otevřených památek v Uherském Hradišti (Babice, Bílovice, Buchlovice, Částkov, Jalubí, Jankovice, Jarošov, Kněžpole, Kostelany nad Moravou, Kunovice, Mařatice, Medlovice, Mistřice, Modrá, Nedachlebice, Nedakonice, Ořechem, Polešovice, Popovice, Sady, Spytihněv, Svárov, Tupesy, Traplice, Topolná, Uherský Ostroh, Velehrad, Vésky, Zlechov). V některých obcích jde chasa v menším počtu (Huštěnovice, Míkovice), jinde se účastní jednotlivci z předešlé, tedy loňské chasy (Ostrožská Lhota), někdy obec prezentuje jen folklorní soubor (Dolina Staré Město, Pentla Boršice). Do průvodu se zapojuje i řada malých dětí, ženatých mužů a vdaných žen, neboť je to možná jediná příležitost obléct kroj (Buchlovice, Huštěnovice, Jarošov, Mařatice, Míkovice, Mistřice, Modrá, Sady, Uherský Ostroh – většinou jen v průvodu, Velehrad, Vésky, Zlechov).

Hody

Hody s právem pořádané hodovou chasou, obcí nebo jinou složkou v obci se v současnosti konají ve čtyřiceti obcích (Babice, Bílovice, Boršice, Březolupy, Břestek, Buchlovice, Částkov, Huštěnovice, Jalubí, Jankovice, Jarošov, Kněžpole, Kostelany nad Moravou, Kudlo-

Mařatická chasa ve slavnostním průvodu o Slováckých slavnostech vína a otevřených památek. Uherské Hradiště 2016. Foto L. Tarcalová.

vice, Kunovice, Mařatice, Medlovice, Míkovice, Mistřice, Nedachlebice, Nedakonice, Ořechov, Ostrožská Lhota, Ostrožská Nová Ves, Polešovice, Popovice, Sady, Spytihněv, Staré Město, Sušice, Svárov, Traplice, Tučapy, Tupesy, Topolná, Uherský Ostroh, Velehrad, Věsky, Zlechov, Zlámanec).

V Košíkách se od roku 1975 hody nekonají, chasa se tu z důvodu malého počtu obyvatel dosud neutvořila. Stejně tak v poslední době chybí mladý dorost v obci Podolí. V podchříbských malých obcích Modrá a Salaš se hody nikdy nekonaly, avšak mladí z Modré se zúčastňují hodů na Velehradě, letos měla velehradská chasa i modřanského stárka (2019).

V mnohých obcích je po povolení hodů na obecním úřadu (Boršice, Jarošov, Kunovice, Míkovice, Mistřice, Medlovice, Zlechov), nebo po jeho zakončení v první hodový den sloužena mše svatá za chasu a místní farníky. Někdy se odbývá v neděli až na druhý hodový den (Bílovice, Březolupy, Buchlovice, Huštěnovice, Jalubí, Kněžpole, Kostelany nad Moravou, Nedachlebice, Ořechov, Ostrožská Lhota, Ostrožská Nová Ves, Polešovice, Popovice, Sady, Spytihněv, Staré Město, Svárov, Tupesy, Traplice, Topolná, Uherský Ostroh, Věsky, Zlámanec). Mše je sloužena za účelem poděkování za úrodu, proto jsou přinášeny obětní dary v podobě obilí, chleba, soli, hroznů a vína (Částkov).

Důležitou slavností jsou dozvuky hodů, tzv. *hodky*, na druhý hodový den nebo následující sobotu. Po obci se vozí beran nebo vodí ovečka (Kněžpole). Ve většině obcí je jimi večerní taneční zábava (Jalubí, Mařatice). V některých obcích se konají až za měsíc tzv. *babské hody* (Huštěnovice, Košíky, Kněžpole, Traplice), na kterých participují i dospělí.

Vánoce

Vánočních obřadních obchůzek je v době adventu a v období po Vánocích několik. O svátku sv. Lucie chodila děvčata po rodinách svých známých (Mařatice, Sady), členové chasy, mnohdy i členové souboru se dodnes

Mladší stárek a stárka s právem o hodech. Buchlovice 2006. Foto L. Tarcalová.

Mikulášská obchůzka chasy ze souboru Hradišťan. Uherské Hradiště 1994. Foto L. Tarcalová.

Děvčata z Hradišťanu při obchůzce o svátku sv. Lucie. Uherské Hradiště 1995. Foto L. Tarcalová.

Živý betlém kněžpolské chasy a obyvatel obce. Kněžpole 2001. Foto L. Rašticová.

Umývání chlapců o svátku sv. Štěpána děvčaty ze souboru Cifra. Uherské Hradiště 2009. Foto M. Tarcalová.

zúčastňují mikulášských obchůzek. Vždy někdo z chasy zastává hlavní obřadníky – Mikuláše, čerta a anděla (Bílovice, Březolupy, Částkov, Kněžpole, Mařatice, Svárov, Topolná). Obvykle obchází rodiny s dětmi bývalých členů chasy. Mládež se před Vánocemi podílí i na vytváření vánočních ozdob, tvoření perníčků pro děti (Částkov, Topolná) nebo spolupořádá mikulášskou nadílku pro děti z obce (Medlovice). Chasa se často setkává při rozsvěcování a zpívání koled u vánočního stromu (Bílovice, Částkov, Huštěnovice, Ořechov, Svárov, Tupesy, Topolná, Velehrad, Zlámánek), někteří se schází i na půlnoční mši (Polešovice). Nejen chasa, ale další spolky z obce pořádají tzv. živý betlém – lidovou hru o narození Ježíška (Kněžpole, Kelníky).⁷

Na Štědrý den chodí chlapci koledovat do domů děvčat (Míkovice) a obec obchází i o svátku sv. Štěpána (Boršice, Kunovice). Část děvčat z mařatické chasy, ale i děvčata ze souboru Cifra, jezdila v posledních letech na svátek sv. Štěpána umývat chlapce z chasy či z muziky Harafica. Umývání mužů či chlapců na Štěpána (Březolupy, Zlechov) a na Nový rok děvčat se v některých obcích stále dodržuje (Kněžpole, Zlechov). Chasa, někdy spolu s folklorním souborem, pořádá štěpánskou zábavu či besedu s folklorně zaměřeným programem (Staré Město, Kunovice). Stárci pořádají společnou oslavu Silvestra a Nového roku (Babice, Bílovice).

Obchůzka Tří králů chasy ze souboru Hradišťan. Uherské Hradiště 1996. Foto L. Tarcalová.

Akce spojené se svatbou člena chasy

Pokud se vdává nebo žení člen chasy, loučí se s nimi chasa tzv. *zpíváním svíce*, kde je chlapec a děvče pohostí a chasa jim předá svatební dar (Bílovice, Ostrožská Nová Ves, Polešovice, Popovice, Staré Město, Svárov, Topolná). Stejně tak se zúčastňují *zatahování* v den svatby (Mistřice, Ořechov, Staré Město) nebo i posvatební stěhování (Boršice). Chasa se také schází při oslavě narozenin některého svého člena (Mistřice).

Krojovaná chasa doprovází ženicha do nevěstina domu. Bílovice 2012. Foto L. Tarcalová.

Další akce

Hodová chasa se v obcích podílí anebo se účastní řady akcí – koštu vín, slivovice (Částkov, Sady), stárkovský pár oblečený v kroji vítá účastníky krojového plesu u vchodu a nabízí štamprlku slivovice (Boršice). Chasa pořádá akce pro děti – drakiády (Sady, Topolná, Jarošov), dětský karneval (Jarošov s JOS), společné výlety (Mistřice, Ostrožská Nová Ves, Svárov) a různé sportovní aktivity a táboráky (Březolupy); členové chasy jsou aktivní i ve skautingu (Tupesy). Dalšími společnými aktivitami jsou brigády a jarní úklid (Topolná) či besedy s důchodci

(Topolná, Ořechov). Právě chasa je takovou složkou, která je v případě potřeby reprezentace obce vždy připravena pomoci, neboť je předpoklad, že někdo z chasy má stále připravený kroj k okamžitému použití (Ostrožská Lhota). Před hody pořádá taneční školu s chasou (Kunovice, Ořechov), organizuje vlastní taneční zábavu (Bilovice, Medlovice, Ostrožská Nová Ves, Traplice) nebo během roku při různých příležitostech i besedy u cimbálu (Spytihněv, Uherský Ostroh).

Podmínky k práci chasy

Ve většině obcí nemá chasa vyhrazené prostory pro scházení během roku. V období před hody a před fašankem je jim obvykle vyhrazena místnost v kulturním domě, sportovní hale, tělocvičně základní školy, kulturní místnosti obecního úřadu (Částkov), v místním pohostinství, mnohdy si platí i pronájem (Jarošov). Ti šťastnější mají prostory města či obce zdarma (Mařatice). Velmi dobře je na tom chasa z Kněžpole, která má pro svoji činnost vyhrazeny dvě unimobuňky u kluziště, které jim slouží jako sklad a klubovna. Kroje, které si chasa obléká, jsou vlastní. Pokud si půjčují kroj ze souboru, pak jsou uloženy v *krojárně* souboru. Podpora obce mnohdy tkví nejen v pronajímání místa k nácvikům a přípravě hodů, ale ve finančním příspěvku pro stárky na náklady spojené s funkcí. Členům chasy, kteří nemají kroj, obecní úřad ochotně zapůjčí ze svého malého depozitáře (Zlechov).

Závěr

Na Uherskohradištsku se sdružovala mládež – svobodní chlapci a děvčata, kteří se podíleli během roku, kromě pořádání hodů, na řadě festivit. Od meziválečného období organizovalo hody mnoho spolků – hasičské sbory, tělovýchovné spolky, politické strany a jejich mládežnické spolky, z nichž vycházeli stárky a stárky. Od začátku padesátých let 20. století se začalo navazovat na předválečné formy obyčejů, v nichž přejala iniciativu v řadě obcí slovácké krúžky a posléze folklorní soubory. Tím se také obnovila funkce stárků. Dodnes se organizačně podílí i na dalších aktivitách během roku.

Hodová chasa se utváří v obcích během roku. Problém s nedostatkem mladých lidí mají především podchříbské malé obce, kde se mládež nesdružuje a netvoří chasu (Košíky, Salaš). V polovině dvacátých let 20. století se v některých malých obcích hody konaly, ale dnes se chasa jen náhodně schází a podílí se na hodech v jiných obcích (Modrá). Při konání hodové občůzky vypomáhá malým obcím mládež z blízkých obcí (Břestek, Zlámanec, Modrá, Velehrad). Sounáležitost mladých se sousedními obcemi je hodně pevná, navzájem se účastní hodových zábav, krojových plesů, besed u cimbálu (chasa ze Spytihněvi zajíždí do Babic, Huštěnovic, Topolné, Traplic či Starého Města). Jiným důvodem nesdružování se mladých v chase je také generační výměna (Podolí). Hodové chasy se v některých obcích tvořily postupně, začaly si pořizovat nové kroje, vytvářet si nová hodová pravidla vycházející z lidové tradice.⁸ V mnoha obcích chasa funguje jako samostatný registrovaný spolek nebo sdružení. Má své stanovy, podle kterých se řídí.

Podíl chasy na udržování nejen tradičních (masopust, Velikonoce, stavění máje, jízda králů, dožínky, poutě, hody, Vánoce), ale i nově se vžívajících festivit – koštu vín, slivovice, krojových plesů, je výrazný. Nejen chasa, ale i dospělí mají možnost se podílet na nových slavnostních či společenských příležitostech, jako jsou besedy u cimbálu, společné výlety, různé sportovní aktivity a táboráky. Právě chasa je složkou, která v případě potřeby reprezentuje obec, neboť je vždy připravená a schopná pomoci. Velkým uplatněním pro předvádění zvykoslovných pořadů se stalo Muzeum v přírodě – Park Rochus, stejně jako dvoudenní Slovácké slavnosti vína a otevřených památek, kde se může nejen chasa, ale řada dalších milovníků folkloru podílet na výročněobyčejových pořadech.

Poznámky:

- 1 N a v r á t i l o v á, Alexandra. Koncept svobodné mládeže v tradičním vesnickém společenství. In: Tarcalová, Ludmila, ed. *Zvyky a obyčeje socioprofesionálních skupin: [sborník příspěvků z konference karpatologické komise pro lidové obyčeje MKKK konané v Buchlovicích v r. 2005]*. V Uherském Hradišti: Slovácké muzeum, 2005, s. 63–74.
- 2 Š i m š a, Martin. Sociální skupina, její zvyky, instituce a organizace v pojmání sociologické vědy. In: Tarcalová, Ludmila, ed. *Zvyky a obyčeje socioprofesionálních skupin: [sborník příspěvků z konference karpatologické komise pro lidové obyčeje MKKK konané v Buchlovicích v r. 2005]*. V Uherském Hradišti: Slovácké muzeum, 2005, s. 15–31.
- 3 T a r c a l o v á, Ludmila. *Hody s právem na Uherskohradištsku*. V Uherském Hradišti: Slovácké muzeum, 2008, s. 126.
- 4 T a r c a l o v á, Ludmila. Struktura odvedenecké obřadní obchůzky na okrese Uherské Hradiště. In: Frolec, Václav, ed. *Obřadní obchůzky: sborník folkloristických statí*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1988, s. 177–181.
- 5 T a r c a l o v á, Ludmila. Rozdíly v postavení současné venkovské komunity o hodové slavnosti na Uherskohradištsku (děvčata – chlapci, svobodní ženatí). In: Číhal, Petr, ed. *MY A ONI: domácí a cizí v lidové tradici*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 2019, s. 36–37.
- 6 Uvedl Jiří Lapčík, Kněžpole, čp. 279.
- 7 T a r c a l o v á, Ludmila. Živý betlém – nový fenomén současnosti (vybrané příklady z Moravy). *Národopisná revue* 21, 2011, č. 4, s. 271–282.
- 8 V e č e r k o v á, Eva. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. V Praze: Vyšehrad, 2015, s. 313–314.

PhDr. Ludmila T a r c a l o v á (n. 1946), etnografka, dlouholetá bývalá pracovníce Slováckého muzea v Uherském Hradišti. V jejím odborném zájmu je obřadní lidová kultura, lidový oděv a strava, především však jevy spojené s výročněobyčejovým a rodinným cyklem.

Village Youth Share in Cultural and Social Life in the Region of Uherské Hradiště

Abstract

In the region of Uherské Hradiště young people – single boys and girls gathered in order to participate in organizing a feast and many other festivities throughout the year. Since the period between the two world wars there were many societies which organized feasts - fire brigades, physical education groups, political parties and their youth sections the members of which were male and female village youth leaders. Since the beginning of 50s in 20th century some pre-war forms of customs were revived and in which mainly so-called *Moravian Slovak clubs* took the initiative in many villages and they were followed by folk ensembles. This also leads to renewal of the function of male village youth leaders who, up to these days, take part in organizing other activities throughout the year.

Feast village youth is formed in villages during the year. There is a problem of lack of young people especially in little village under Chřiby in which young people do not gather and form village youth (Košíky, Salaš). In the middle of 20s of 20th century the feasts were organized in some little villages (Modrá) but today the village youth gather and take part in some of village activities only accidentally. These boys and girls are often helped by young people from neighbouring villages especially in organizing feast village rounds (Břestek, Zlámanec, Modrá, Velehrad). Solidarity of young people with neighbouring villages is very strong, they visit each other's feast parties, costume balls and performances of folk ensembles (village youth from Spytihněv visit Babice, Huštěnovice, Topolná, Traplice or Staré Město). Another reason for of nonexistence of village youth might be a generation exchange (Podolí). In some villages, village youth was formed gradually, they started to buy new costumes, create new rules based on folk traditions. In many villages, village youth exists as officially registered club or society. They have their own statutes they follow.

Village youth share in keeping not only traditional (Shrovetide, Easter, building of a maypole, ride of kings, harvest home, pilgrimage, Christmas) but also newly originated traditions (wine and plum

brandy tasting, costume balls) cannot be overlooked. Not only village youth but also other adults have a chance to participate in new social activities, such as performances of folk ensembles, trips, various sports activities and campfires. It is just the village youth who represent the village, because they are ready to help all the time. Park Rochus has become a very popular place for performances based on folk verbal and musical traditions and not only village youth, but also other lovers of folklore can take part in annual customs performances.

Key words: village youth, Easter, erection of maypole, harvest home, pilgrimage, feast, Wine Festival, Christmas, wedding

Anteil der Kirmes-Dorfjugend am kulturellen und gesellschaftlichen Leben in den Gemeinden um Uherské Hradiště

Z u s a m m e n f a s s u n g

In der Gegend um Uherské Hradiště fand sich die Jugend – unverheiratete Burschen und Mädchen – zusammen, um im Lauf des Jahres außer an den Kirmesfeiern an einer Reihe von Festivitäten teilzunehmen. Seit der Zwischenkriegszeit wurde die Kirmes von vielen Vereinen organisiert – von Feuerwehr, Sportvereinen, politischen Parteien und deren Jugendvereinen, aus denen die Altbursch-Mädels und Altburschen stammten. Ab Anfang der fünfziger Jahre des 20. Jahrhunderts knüpfte man wieder an die Vorkriegsformen der Bräuche an, bei denen die Initiative in zahlreichen Gemeinden von sog. mährisch-slowakischen Zirkeln und später Folkloregruppen übernommen wurde. Damit wurde auch die Funktion der Altburschen erneuert. Bis heute beteiligen sie sich organisatorisch auch an weiteren Aktivitäten im Lauf des Jahres.

Die Kirmes-Dorfjugend bildet sich in den Gemeinden im Lauf des Jahres. Ein Problem mit dem Mangel an jungen Leuten haben insbesondere die kleinen Ortschaften am Fuß des Marsgebirges, wo sich die Jugendlichen nicht regelmäßig treffen und keine Trachtenjugend bilden (Košíky, Salaš). Mitte der zwanziger Jahre des 20. Jahrhunderts fand in einigen kleinen Gemeinden (Modrá) die Kirmes statt, doch heute kommt die Dorfjugend nur zufällig zusammen und beteiligt sich an einigen Aktionen. Oft helfen diesen Burschen und Mädchen auch Jugendliche aus den Nachbardörfern aus, vor allem beim Kirmesumzug (Břestek, Zlámanec, Modrá, Velehrad). Die Zusammengehörigkeit der Jugend mit den Nachbargemeinden ist recht fest, sie nehmen gegenseitig an Kirmes-Tanzvergnügen, Trachtenbällen, Zymbalabenden teil (die Trachten-Dorfjugend aus Spytihněv fährt nach Babice, Huštěnovice, Topolná, Traplice oder Staré Město). Ein anderer Grund für das Fehlen einer Trachten-Dorfjugend ist wohl der Generationswechsel (Podolí). Eine Kirmes-Dorfjugend bildete sich in einigen Gemeinden nach und nach heraus, man begann, neue Trachten anzuschaffen, es wurden neue Kirmesregeln aufgestellt, die von den Volkstraditionen ausgehen. In vielen Ortschaften ist die Dorfjugend ein selbstständiger registrierter Verein. Sie hat ihre Satzung, nach der sie sich richtet.

Der Anteil der Trachten-Dorfjugend an der Bewahrung nicht nur traditioneller Bräuche (Fasching, Ostern, Aufstellen des Maibaums, Pfingstkönigsreiten, Erntefest, Wallfahrten, Kirmes, Weihnachten), sondern auch sich neu einbügender Festivitäten ist unübersehbar – Wein- oder Slibowitzverkostungen, Trachtenbälle. Nicht nur die Trachten-Dorfjugend, sondern auch die Erwachsenen haben die Möglichkeit, sich an den neuen feierlichen oder gesellschaftlichen Gelegenheiten zu beteiligen, wie etwa an Zymbalabenden, gemeinsamen Ausflügen, verschiedenen Sportaktivitäten und Lagerfeuer. Gerade die Trachten-Dorfjugend ist eine Gruppierung, die bei Bedarf die Gemeinde repräsentiert, denn sie ist stets bereit, zu helfen. Eine große Bühne zur Vorführung von Brauchtumsveranstaltungen wurde das Freilichtmuseum Park Rochus, ebenso wie das zweitägige Mährisch-slowakische Weinfestival mit dem Tag der offenen Baudenkmäler, bei dem nicht nur die Trachten-Dorfjugend, sondern auch zahlreiche weitere Folkloreliebhaber an Jahresbräuchen teilnehmen können.

Stichwörter: Trachten-Dorfjugend, Fasching, Ostern, Aufstellen des Maibaums, Erntefest, Wallfahrt, Kirmes, Weinfestival, Weihnachten, Hochzeit